

нарядів, начальника військового наряду, старшого патрульного, патрульного (постового) та водія-радіотелефоніста.

Підбір та підготовка особового складу організовується та проводиться перед кожним заступанням на службу у визначений розпорядком дня час з урахуванням усіх покладених на військову частину (підрозділ) завдань. Слід зазначити, що під час підготовки особового складу до несення служби, не можна нехтувати перевіркою їхньої психологічної готовності.

Таким чином, під час підбору та підготовки особового складу до несення служби з охорони громадської безпеки і порядку потрібно приділяти значну частку уваги на необхідно-важливий показник, такий як – оцінка стану психологічної готовності до виконання завдань.

ГОЛОВКОВ Олександр – викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету №2 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОШОКЕРІВ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

В багатьох країнах світу електрошокери є доволі розповсюдженим спеціальним засобом, який використовується поліцією для виконання покладених на неї завдань у випадку необхідності застосування примусу. Не дивлячись на те, що п. 2 ч. 4 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейським надано право на використання електрошочкових пристроїв контактної та контактної-дистанційної дії (далі – електрошокерів) для виконання своїх повноважень, зазначені спеціальні засоби не отримали свого активного використання в діяльності поліції. На нашу думку, це пояснюється перш за все недостатньою правовою урегульованістю підстав і порядку їх застосування.

По-перше, в п. 6 ч. 3 ст. 45 Закону України «Про Національну поліцію» серед підстав для застосування електрошокерів визначено лише два випадки, а саме:

- для відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;
- відбиття нападу тварини, що загрожує життю і здоров'ю особи чи поліцейського [1].

І якщо формулювання першої підстави є однозначною, то формулювання другої підстави не позбавлено недоліків, про що неодноразово наголошувалося фахівцями у цій сфері: «Зокрема, цілком правильним та логічним є зміни до п. «б» ч. 6 ст. 45 закону, що передбачають зміну словосполучника «і» на «або». Адже навряд чи в момент нападу тварини поліцейський може об'єктивно визначити ступінь тяжкості наслідків такого нападу - наявність загрози тільки здоров'ю чи й життю, аби визначитися із застосуванням електрошокера» [2].

Крім того, протягом декількох років точиться дискусія з приводу доцільності розширення правових підстав застосування електрошокерів, на доцільності яких наголошувалося в офіційних повідомленнях керівництва Національної поліції України [3] та Міністерства внутрішніх справ України [4], і навіть такі ініціативи знайшли своє втілення у розробленому законопроекті [5], який на жаль був відхилений.

Як зазначає В. Фаріннік, не підтримання внесення змін до ст. 45 Закону України «про Національну поліцію» це може бути пояснено відсутністю правової визначеності однієї з підстав. Що ж стосується інших підстав використання електрошочкових пристроїв, передбачених пп.«г» та «д» проекту (затримання особи, яка чинить збройний опір або намагається втекти з-під варти; затримання озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю чи здоров'ю людей, зокрема поліцейського), то сьогодні до таких осіб поліцейські можуть застосовувати пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та вогнепальну зброю [2]. І, якщо з першим твердженням доцільно погодитись, то, наявність правових підстав альтернативних спеціальних засобів та вогнепальної зброї, на нашу думку, не виключає віднесення їх і для електрошокерів.

По-друге, в ч. 4 ст. 45 Закону України «Про Національну поліцію» не встановлено жодних заборон щодо застосування електрошокерів, що є доволі дивним, аде для інших спеціальних засобів такі норми наявні.

Слід зазначити, що наразі є чинною Інструкція про порядок застосування електрошочкових пристроїв (електрошокерів), затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 13 лютого 1998 року №101, в якій зокрема зазначається, що електрошокери є засобами активної оборони працівників органів внутрішніх справ при охороні громадського порядку і призначені для стримування агресивності правопорушника, припинення опору з його боку при затриманні та відбиття нападу, а також для захисту від агресивних тварин [6], що на сьогоднішній день суперечить правовим підставам застосування електрошокерів, визначених у Законі України «Про Національну поліцію». Проте, у названому відомчому нормативно-правовому акті принаймні визначено заборони щодо застосування зазначених спеціальних засобів, серед яких:

- заборона застосовувати електрошокери в районі голови, шиї та статевих органів;
- перевищувати допустимий час впливу електророзряду на правопорушника, встановлений Інструкцією по експлуатації на кожний тип електрошокера;
- використовувати електрошокери, що мають зовнішні пошкодження та несправні запобіжну чи пускову кнопку;
- користуватися електрошокером у приміщеннях, де є легкозаймисті або вибухонебезпечні речовини.

Зазначений перелік, безумовно, не позбавлений недоліків, проте на сьогодні є єдиним нормативно-визначеним.

Зазначимо, що у 2021 році було розроблено та надіслано для використання в службовій діяльності поліцейськими Департаменту патрульної поліції Методичні рекомендації щодо дій поліцейського під час отримання, носіння та застосування електрошокового пристрою контактної та контактної-дистанційної дії на прикладі спецзасобу «TASER X2», в яких зокрема зазначено про те, що забороняється застосування спецзасобу поліцейськими:

- 1) які не пройшли відповідну спеціальну підготовку;
- 2) до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо;
- 3) в голову та окремі частини тіла людини (шия, пах);
- 4) у приміщеннях, де виготовляються або зберігаються вибухові чи легкозаймисті речовини;
- 5) одночасно із застосуванням службового собаки. Поліцейський повинен попередити кінолога щодо наміру застосувати спецзасіб для подальшої координації спільних дій [7].

Позитивно, оцінюючи зазначені заборони, наголосимо на тому, що методичні рекомендації не є правовими приписами і мають рекомендаційний характер, що обумовлює їх нормативного закріплення.

Узагальнюючи вищевикладене, для удосконалення організаційно-правових засад застосування електрошокерів в діяльності поліції вважаємо за доцільне:

1. Розширити перелік правових підстав застосування електрошокерів в діяльності поліції.
2. Розробити та прийняти відомчий нормативно-правовий акт, який би затвердив зразки та типи електрошокерів, які використовуватимуться в поліції.
3. Розробити Інструкцію про порядок застосування електрошокових пристроїв контактної та контактної-дистанційної дії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
2. Фаринник В. Чи підвищить безпеку громадян розширення підстав застосування електрошокерів. *Закон і Бізнес*. URL: <https://zib.com.ua/ua/145875.html>
3. Клименко І. Не стріляти: електричний струм на службі поліції / Interfax Ukraine. <https://interfax.com.ua/news/blog/704207.html>
4. Закон про застосування електрошокерів покликаний захистити як поліцейських, так і громадян України – Антон Геращенко. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/zakon-pro-zastosuvannya-elektrosokeriv-poklikanii-zaxistiti-yak-policeiskix-tak-i-gromadyan-ukrayini-anton-gerashhenko>

5. Проект Закону про внесення змін до статті 45 Закону України «Про Національну поліцію» від 13 листопада 2020 року №4375. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70425

6. Про затвердження Інструкції про порядок застосування електрошочових пристроїв (електрошочокерів): наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13 лютого 1998 року №101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0101320-98#Text>

7. Про надіслання методичних рекомендацій для використання в службовій діяльності: Лист Національної поліції України від 12 травня 2021 року №5858/01/12-2021.

ГОЛУБОВ Артем – доцент кафедри права Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського Харківського авіаційного інституту, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ІНФОРМУВАННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ ЩОДО ДИТИНИ, ЯКА ПЕРЕБУВАЄ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ, ЯК ЗАСІБ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ДІТЕЙ

В сучасних умовах, особливо в умовах збройної агресії проти України, удосконалення функціонування Національної поліції України має здійснюватися на ґрунті пріоритету забезпечення охорони прав і свобод людини. Саме це завдання є основою для удосконалення діяльності органів та підрозділів, що входять до системи поліції. Цей імператив стосується і діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України (далі – підрозділи ювенальної превенції). І тому подальше розширення форм та методів забезпечення охорони прав і свобод людини та дитини в їх діяльності слід вважати актуальним напрямом підвищення ефективності виконання завдань превенції.

Відповідно до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затвердженої наказом МВС від 19.12.2017 № 1044, функціонування цих підрозділів насамперед спрямовано на профілактику адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей. Це завдання визначає зміст та характер їх діяльності, що передбачає цілеспрямоване здійснення уповноваженими особам підрозділів ювенальної превенції заходів з виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, а також вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення.

Однією із ситуацій з дітьми, яка може стати фактором вчинення ними кримінальних і адміністративних правопорушень, особливо в умовах збройної